
מפתח קובצי הערות משנים שעברו ללקו"ש חט"ז משפטים ב

העי' 18

- א. להעיר שזה הי' לפני מ"ת ואמירת פ' עבד עברי, ויש לעיין מה הי' דינם..... 2
בענין הנ"ל 3

סעיף ג

- ב. ראה עיונים א. וי"ל בג' אופנים א) הי' יותר מיובל שנים ב) לפני מ"ת לא הי' שייך
לרצות מצד טעמו - אוזן ששמעה מסיני וכו' ג) ע"פ לקו"ש ח"ה ויצא ב. לא הי' יכול
לעשותו על חשבון צער של עבדו 5
גליון - כל הדין של עבד נרצע לא הי' שייך אז בזמן שאין היובל נוהג 6

כללות השיחה

- ג. כמה נקודות בדיוק הכתוב כי תקנה דוקא 9

להערות או לתירץ שלח בדוא"ל: PLShaoros@gmail.com

.א.

העי' 18

קובץ הערות התמימים ואנ"ש ברינוא גליון כ העי' ד (תשל"ט).

ד. בלקו"ש פ' משפטים תשל"ח הערה 18. דאף דמשמע
בירושלמי דבמצרים היו לבנ"י עבדים עבריים מ"מ
מבאר כשקיבל עבד עברי ביזת מצרים וודאי שפדה את
עצמו חומ"י עכח"ד.

ויש להעיר לכאו' הרי מדובר קודם מתן תורה,
ולפני אמירת פרשת עבד עברי והי' דינו של עבד
עברי כעבד כנעני דגופו קנוי וכל מה שקנה עבד קנה
רבו (קידושין כ"ג ע"ב) ועוד שהרי אינו יכול לפדות
א"ע בעל כרחו של אדון. +

הח' גרשון צבי גליק
יתוח"ל - ברונא

- ה. -

+ וי"ל לאידך גיסא דהיות שהי' לפני מתן תורה
אם כן הי' להם דין בני נח. ועכו"ם אינו קונה
עכו"ם אלא למעשה ידיו (גיטיין לח.א.), ועי'
בכסף משנה פ"ט דעבדים דקנין הגוף הוא על ידי
שבילה.

- המערכת -

מצב של "דל" לאחר ביזת מצרים וביזת הים

אחד התמימים

תלמיד בישיבה

/ד/

במשיחות לילות ד', ה', ו', ושבת קודש פ' תרומה ה'תשנ"ב מק' באות ג' למה מתחיל בהפרשה הי"ג דברים שנדבו להמשכן - ב"זהב", ואינה מונה מהקל אל הכבד, ובפרט שמדובר כאן בנדבת המשכן שהוא ציווי כללי לכלל ישראל כ"א לפי נדבת לבו, ובפשטות ישנם חילוקים בישראל של דל ועשיר, ואכן בנדבת המשכן "לא היתה יד כולם שוים בה", וא"כ הי' מתאים שיתחיל בכסף או נחושת שמצויים יותר אצל ישראל וכו'?

ובהערה 14 מביא כו"כ הוכחות שהיו אצל בני מצב דדל, וממשיך: "ולהעיר ממכילתא ופירש"י עה"פ בר"פ משפטים "כי תקנה עבד עברי" - "מיד ב"ד שמכרוהו בגנבתו כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו". אבל ראה לקו"ש חט"ז ע' 253.

והיינו: דבלקו"ש חט"ז שם מסיק דצ"ל ע"פ סברא דבנ"י בשעת ציווי דע"ע בפ' משפטים היו עשירים היות שהי' להם מביזת הים ומצרים, והוא דלא כהמבואר כאן שמסיק דע"כ הי' שייך (בשעת הציווי) מצב ד"דל", היות שכל דין ע"ע הוא רק

ב"אם אין לו" - שאז "ונמכר בגנבתו".

ועצ"ע בגוף הראי' בנדו"ד (שבודאי הי' אצל בני עניים, שהרי הענין דע"ע הוא רק כשאין להאדם - הגנב לשלם, מצב של "דל") - דלמא הרי"ז רק ציווי בתורה בדיני ע"ע, שע"ע נהי' כשאין לגנב לשלם, והתורה הזהירה זאת לציווי נצחי לעתיד, אבל מנ"ל שלעת-עתה בשעת הציווי התרחש כהנ"ל והיו אצל בני עניים ודלים (שלכן שייך אצלם דין דע"ע)?

אלא שאפ"ל בפשטות, דע"פ פשש"מ מכיון שמצוה זו דע"ע היא המצוה הראשונה בפרשתינו (לאחר עשה"ד) מוכח שהי' זה נוגע לכלל ישראל (וראה בארוכה במפרשים עה"ת), ובטח היו מקרים כאלו של גנב ו"אין לו" - שאז "ונמכר בגנבתו" בדיני ע"ע. ולכן מובן גם שהי' אצל בני דלים.

אלא שאם תיקשי לך, איך יתכן מצב של "דל" כעת, כשבנ"י היו לאחר הביזה בים וכו' - אפ"ל דמ"מ אולי היו עניים, לדוגמא, אצל גרים שלא היו בקרי"ס ולא הי' להם ביזה; או כאלו שמחמת חמדתם גנבו כל הממון של השני (ראה לקו"ש שם הע' 19) ואילו הנגזל שלא נשאר אצלו שום כסף נהפך ג"כ לגזולן וכו' ותפסו אותו וכו' ומכרוהו וכו'.

ויש להאריך, ולא באתי אלא להעיר.

ב.

סעיף ג

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון תתקלד

גדר עבדותו של אליעזר עבד אברהם

התמים יקותיאל דובער קלמנסון

תלמיד בישיבת מ"מ ליובאוויטש, דעטראיט

05/07/2018

עה"פ (משפטים כא, ב) "כי תקנה עבד עברי" מפרש רש"י: "עבד שהוא עברי או אינו אלא עבדו של עברי עבד כנעני שלקחו מישראל ועליו הוא אומר שש שנים יעבוד ומה אני מקיים והתנחלתם אותם בלקוח מן הנכרי אבל בלקוח מישראל יצא בשש ת"ל וכו'". עכ"ל. ובלקו"ש חט"ז שיחה ב לפ' משפטים שואל כ"ק אדמו"ר מדוע שואל רש"י מהפסוק "והתנחלתם אותם" הרי הבן חמש עוד לא למד פסוק זה הנמצא בסוף חומש ויקרא? ומתרץ שהקושי הוא לא מהפסוק אלא מהנהגת אברהם אבינו ע"ה שהי' לו עבד כנעני - אליעזר - ולא שיחררו לסוף שש שנים ומזה רואים שעבד כנעני אינו יוצא לסוף שש דהרי קיים אע"ה כל התורה כולה עד שלא ניתנה (כי הי' אצלו בזמן ברית בין הבתרים ואח"כ בזמן נישואי יצחק עשרות שנים אח"כ) ואילו הפסוק והתנחלתם אותם הוא רק לחזק את הקושיא.

ושמעתי מקשים דלכאו' צלה"ב מה קשה מאליעזר אולי אמר אחר שש שנים אהבתי את אדוני וכו' והי' עבד נרצע שעובד לעולם.

ונראה לתרץ קושיא זו בג' אופנים:

א. אא"ל שאליעזר היה בגדר עבד נרצע, כיון שהיה ברשותו של אברהם אבינו ע"ה במשך יותר מנ' שנה. וכמש"כ בלקו"ש שם הע' 30 וז"ל: "היה עבדו יותר מיובל שנים, שהרי בזמן ברית בין הבתרים היה אברהם בן ע' שנה, ונשואי יצחק היו ע' שנה לאחר זה וכו'".

ב. י"ל דקודם מתן תורה לא היה שייך ענין הרציעה כיון שהרציעה היא עונש על כך ש"אוזן ששמעה בהר סיני וכו'" (כמ"ש רש"י לאח"ז

בפסוק ו), ואף שקיים אאע"ה כך התורה כולה עד שלא נתנה, הנה בעניננו הר"ז דבר שאינו בגדר כלל, וראה בלקו"ש חט"ז (עמ' 215) עד"ז בנוגע לשאלה מדוע לא מל אאע"ה קודם שנצטווה, ומיישב שאז לא היה זה בגדר ערלה והיה כמחתך בעלמא, וכמו"כ בעניננו - מכיון שעדיין לא היה מציאות מ"ת בעולם עדיין, לא שייך כלל ענין רציעה שהוא עונש על כך ש"אוזן ששמעה בהר סיני כו' והלך כו'".

ג. יתירה מזו י"ל: ע"פ המבואר בלקו"ש ח"ה שיחה ב לפ' ויצא שמה שקיימו האבות כל התורה כולה עד שלא נתנה היה זה בגדר חומרא לעצמם בלבד, וממילא לא יכלו לעשות היפך המצוות שנצטוו ב"נ, י"ל שלאברהם אבינו היה אסור לרצוע את אליעזר כיון שזה קשור עם צער הגוף וכו' דהזולת (ולהעיר מלקו"ש ח"כ עמ' 568 שדן שם אודות הצער שבנקיבת האוזן בשביל נזם אוזן, וכותב שהעונג מהקישוט גדול באי"ע מהצער ברגע הנקיבה), ולכן אא"ל שהיה אז הדין דעבד נרצע.

גליון על הנ"ל

שם גליון תתקלו

גדר עבדות באליעזר עבד אברהם [גליון]

הת' יחיאל קלמנסון
תלמיד בישיבה

בגליון תתקלד (עמ' 27 ואילך) הביא הת' י.ק. שי' את פרש"י עה"פ כי תקנה עבד עברי משפטים (כא, ב): "עבד שהוא עברי או אינו אלא עבדו של עברי עבד כנעני שלקחו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבוד, ומה אני מקיים והתנחלתם אותם? בלקוח מן הנכרי", עכ"ל. והביא

מלקו"ש חט"ז שיחה ב לפ' משפטים שמקשה על רש"י מדוע הביא קושייתו מהפסוק והתנחלתם אותם שהבן חמש לא למדו עדיין ומתרץ שם שהקושי הוא לא מהפסוק והתנחלתם אלא מהנהגת אברהם שהי' לו עבד (אליעזר) שעבדו יותר משש שנים א"כ רואים שעבד כנעני עובד לעולם, והקשה דלכאורה מה הקושיא מאליעזר, אולי אחר שש שנים אמר אהבתי את אדוני וכו' וכדין עבד נרצע שעובד לעולם.

והנה, נוסף על זה שגוף הקושיא אינו מובן כ"כ שהרי אז הי' בזמן שאין היובל נוהג, ובמילא כל הגדר של עבד עברי ועבד נרצע לא הי' אז - הנה גם תירוצו אינם מחוורים:

בתירוץ הראשון כתב שא"א לומר שאליעזר הי' עבד נרצע כי מוכח מהכתובים שאליעזר עבד את אברהם יותר מנ' שנה, וקשה כנ"ל שהי' בזמן שאין היובל נוהג ולכן א. אליעזר לא הי' יכול להיות עבד (עם הגדרים של עבד עברי) כנ"ל. ב. אפי' אם הי' יכול להיות עבד לא הי' יוצא לעולם כי לא הי' מציאות של יובל שתוציאו מעבדות.

בתירוץ השני מתרץ שאברהם לא הי' יכול לרצוע את אוזנו של אליעזר כי הרציעה היא עונש על זה שאוזן ששמעה בהר סיני וכו' ואז הי' קודם מ"ת, ותירוץ זה גם כן קשה כי מצינו שקיים אברהם מצות מצה אף שהי' לפני הזמן ש"לא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ", וכן יעקב קיים מצות סוכה לפני"ז ש"בסוכות הושבתי וגו'", ומה שהביא מלקו"ש חט"ז שיחה ג לפ' יתרו (עמ' 215) אינו שייך לעניננו כלל שהרי שם מביא החילוק בין מצות מילה לכל שאר המצוות (כולל מצות רציעת עבדים), והחילוק מובן בפשטות כפי שמבאר שם שקודם מ"ת לא הי' גדר החפצא של המצוה רק הגברא, ולכן במצות מילה שהמצוה היא לחתוך את הערלה וקודם שנצטוו על מילה לא הי' מציאות (חפצא) של ערלה לכן אם אברהם הי' מל את עצמו הי' רק מחתך בשר, משא"כ רציעת אוזן שהמצוה הוא לרצוע את האוזן הנה קודם מ"ת הי' מציאות של אוזן, ובמילא הי' אברהם יכול רצוע את אליעזר.

בתירוץ שלישי מתרץ שאברהם לא הי' יכול לרצוע את אליעזר כי הי' גורם לו צער ומביא ראי' מאגרת כ"ק אדמו"ר שיש צער בנקיבת אוזן, הנה תירוץ זה שוברו בצדו שכן באותה אגרת כותב כ"ק אדמו"ר שהצער מנקיבת אוזן הוא קטן (לפ"ע ההנאה שיש לו מזה), ולכן כשיש הנאה

מהנקיבה, הנקיבה מותרת ופשיטא שבמקרה זה שהי' קשור עם מצווה הי'
אליעזר מסכים בשמחה¹.

אמנם בנוסף לקושיות הנ"ל קשה על כללות שני התירוצים האחרונים
אפילו אם נאמר שאברהם לא הי' יכול לרצוע את אליעזר, אליעזר עדיין
הי' צריך לעבוד את אברהם דאין קשר בין ורצע אדוניו וגו' לעבדו
לעולם.

ולכן נראה לתרץ את הקושיא כנ"ל שאז הי' בזמן שאין היוכל נוהג
ולכן מזה שאליעזר עבד את אברהם יותר משש שנים אפשר להקשות
"ומה אני מקיים וכו'".²

כללות השיחה

קובץ קרית מלך רב גליון עד

בלקו"ש חט"ז שיחה ב' לפרשת משפטים, מביא כ"ק אדמו"ר את דברי רש"י עה"פ (כא, ב) "כי תקנה עבד עברי" - "עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבוד, ומה אני מקיים (ויקרא כה, מו) והתנחלתם אתם, בלקוח מן הגוי, אבל בלקוח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר (דברים טו, יב) כי ימכר לך אחיך העברי, לא אמרתי אלא באחיך".

ומקשה כ"ק אדמו"ר על דברי רש"י אלו (כמה קושיות ודיוקים, וביניהם) מדוע צריך רש"י לבאר כאן כיצד אין סותר פירוש זה (עבד של עברי) לפסוק בסוף ספר ויקרא, והרי עדיין לא נתעוררה קושיא זו אצל בן החמש למקרא. ומבאר (בס"ג) שכשלומד בן החמש את דברי רש"י שעבד עברי הוא עבד הלקוח מעברי (ואפי' הוא כנעני) מתעוררת אצלו קושיא מדוע לא שחרר אברהם את אליעזר לאחר שש שנות עבדות. ולתרץ קושיא זו מקדים רש"י פסוק בו ישנה קושיא זו ביתר שאת, שמצוה התורה לעבוד בעבד לעולם, וע"ז בא הביאור שיש חילוק בין עבד הנלקח מעברי שעובד רק שש שנים, ללקוח מנכרי שעובד לעולם.

ויש להבין ביאור זה, דלכאורה, כיון שאברהם הינו היהודי הראשון בעולם, ודאי שלא לקח את עבדו אליעזר ממוכר עברי, וא"כ מדוע יוקשה אצל בן החמש מדוע לא שחררו אברהם (ואין לומר שכוונת הפסוק היא - כי תקנה עבד של עברי, או שיגיע לידך עבד באופן כלשהו, שא"כ המילה עברי מיותרת). רק בפסוק "והתנחלתם אותם לבניכם" בו אין התורה מחלקת כיצד הגיע העבד לידי בעליו, אפשרית קושיא זו.

ועוד יותר, כיון שכבר פגש הבן חמש מקרה בו יש על האדון לשחרר עבדו לאחר שש שנים, ומקרה בו אין על האדון חיוב זה, מדוע אינו יכול לעמוד בעצמו על חילוק זה בין הלקוח מן העברי לעבד שהגיע לידי אדוניו באופן אחר.

* * *

בהמשך השיחה (ס"ד) מבאר כ"ק אדמו"ר שבזה שרש"י העתיק בד"ה גם את המילים כי תקנה, מרמז הוא שמילים אלו הינם סימוכין לפירושו עבד שהוא עברי. שכיון שאפשרות כזאת שעברי יהיה עבד לא היתה מצויה כלל וכלל בימים אלו, אחר

ביזת מצרים וביזת הים שכל ישראל היו עשירים מופלגים, ולא נזקק אחד מהם לגנוב או למכור עצמו לעבדות, לכן כותבת התורה כי תקנה – לשון עתיד – שעכשיו אין זה שייך, וכל דין זה נאמר לזמן מאוחר יותר. אמנם לפי עבד של עברי, אין מובן מדוע הוסיפה התורה את המילים כי תקנה, ולא כתבה בקיצור (ובסגנון של דין): עבד עברי שש שנים יעבוד, וכדינים נוספים הכתובים בתורה באופן כזה.

ולכאורה אינו מובן, הרי הכרח גדול ישנו להוספת המילים כי תקנה, והוא, שלולי מילים אלו לא היינו יודעים שעבד עברי פי' הלקוח מעברי, אלא היינו טועים ומפרשים שעבד עברי הוא עבד של עברי שהגיע לידי בכל אופן שיהיה (בין בירושה בין בלקיחה מנכרי), שלכן כתבה התורה את המילים כי תקנה, ללמדנו שדין זה הוא בעבד הלקוח מעברי ולא בעבד של עברי.

ואולי יש לומר שנלמד זה מיתור הלשון 'עברי'. שאם הפי' הוא עבד של עברי, היה מספיק לומר "עבד שש שנים יעבוד", ולבד היינו יודעים שציווי התורה הוא על עברי שעבד זה בבעלותו. ומזה שהוסיפה התורה את המילה עברי למדנו שעבד זה הגיע לידי אדוניו מעברי אחר. ודוחק.

* * *

לאחמ"כ (ס"ה) מקשה כ"ק אדמו"ר מדוע אכן פותחת התורה את פרשת משפטים בדין שלא היה מצוי אז כלל (כנ"ל), ומחזק קושייתו שדין זה של עבד עברי נובע מפעולה קודמת של גניבה, שעליה חייב הגנב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה או כפל וכשאינו לו נמכר, וא"כ היתה התורה צריכה לכתוב קודם את דיני התשלומין של הגנב.

והנה הרמב"ם בפ"ג מהלכות גניבה הי"ב פוסק "...אין הגנב נמכר אלא בקרן, אבל בכפל או בתשלומי ארבעה וחמשה אינו נמכר, אלא הרי זה עליו חוב עד שיעשיר". ונלמד זה מן הפסוק "ונמכר בגניבתו" – בגניבתו ולא בכפלו (קידושין יח, א).

וא"כ כיצד מביא כ"ק אדמו"ר את דין זה של תשלומי הגנב כפרט הנוגע לעצם מכירת הגנב. וחוזר עליו שוב בס"ו: "און דער "אין לו ונמכר" (מצד גודל התשלומין)", וכבר קודם בהערה 19: "לא שכיח דאין לו לשלם (חמשה) בעשירות המופלגה דביזת מצרים והים", בעוד שעל תשלומים אלו אין מוכרים את הגנב (אמנם, לאו דוקא שדין זה מוכרח ע"פ פש"מ, אך אין צורך להדגיש זאת כל עוד אין זה מוכח).

ואשמח לקבל חוות דעתם של היודעים ביאור בענינים אלו.

